

ривенъ), еднозначенъ характеръ, за който говорихме по-горе (стр. 383), тогава не би се явявалъ и поводъ за привличане статистически методи на изследване при издирване причиннитъ зависимости; защото, както неизмѣнитъ черти на предметитъ могатъ да бждатъ принципално изучавани на единъ единственъ екземпляръ, сжщо и законътъ за неразривната причинна връзка, който се изразява въ това, че следъ явлението А винаги и непремѣнно следва явлението В, може да бжде установяванъ — поне на теория и по принципъ¹⁾ — чрезъ единичното наблюдение и единичния експериментъ. Тъкмо принципътъ на единичното наблюдение лежи въ основата на тъй нареченитъ индуктивни методи, които иматъ за целъ констатирането на неразривнитъ причинни връзки.

Обаче въ кржга на своитъ изследвания изследователътъ среща не само такива неразривни причинни връзки. Винаги и на всѣкжде неговото внимание се привлича отъ други съотношения между явленията, сжщо отъ причиненъ, но не неразривенъ характеръ, съотношения, които тъй сжщо, въ известенъ смисълъ, можемъ да наречемъ „измѣнливи“. Съотношения, които се състоятъ въ това, че следъ дадено явление А, друго явление В, което е въ несъмнена връзка съ него, настъпва не по необходимостъ, а само съ известна вѣроятностъ.

Да предположимъ, напр., че ни интересува зависимостта на фалититъ между индустриалнитъ предприятия отъ общата стопанска конюктура и частно отъ търговско-индустриалнитъ кризи. Такава зависимостъ, безъ съмнение, сжществува. Обаче тази връзка, тази зависимостъ нѣма еднозначенъ, неразривенъ характеръ по отношение на всѣко едно отдѣлно предприятие. Сждбата на дадено отдѣлно предприятие не е предварително предопредѣлена отъ кризата — то може да загине, но може и да я преживѣе; и изпадането въ несъстоятелностъ е за него повече или по-малко вѣроятно явление въ зависимостъ отъ неговата жизнеспособностъ.

Такъвъ сжщо примѣръ на не неизбѣжна (не неразривна) причинна зависимостъ между явленията ни даватъ и злополуцитъ въ индустрията въ връзка съ условията на производството и, частно, съ производствения браншъ. Опасността отъ злополука, безъ съмнение, се мѣни за работника въ зависимостъ отъ трудовитъ условия въ разнитъ клонове на индустрията и въ отдѣлнитъ предприятия. Обаче и тази връзка нѣма еднозначенъ характеръ. Условията въ всѣки даденъ клонъ отъ индустрията или въ всѣко дадено предприятие не предопредѣлятъ нещастния случай (злополуката) съ неизбѣжностъ, а само съ по-голъма

или по-малка вѣроятностъ. Подобни примѣри въ изобилие могатъ да ни дадатъ явленията изъ областта на наследствеността, т. е. предаването известни свойства на организма ни родителитъ върху организма на потомството.

Тукъ може да се появи въпросътъ: не противоречи ли сжществуването на такива свободни причинни връзки на оня принципъ за всеобща причинна обусловеностъ (каузалностъ), който лежи въ основата на съвременното знание? Нали всици наши познания се градятъ на предпоставката, че не може да сжществува явление, което да не е неизбѣжно последиствие на известни обстоятелства, съ които е свързано съ неразривна причинна връзка. Всѣко В има своето А, отъ което то безъ друго, по необходимостъ произхожда. Отъ кжде тогава се явяватъ „свободнитъ“, не неразривнитъ причинни връзки, като ония, съ които се запознахме въ приведенитъ по-горе примѣри?

Противоречието е само привидно.

Ако се вгледаме по-дълбоко въ тѣзи обстоятелства, които разглеждаме като причини и отъ които не произтича по необходимостъ онова последиствие, което ни интересува, може би ние ще успѣемъ да отдѣлимъ измежду тѣхъ единъ по-тѣсенъ кржгъ обстоятелства, отъ които даденото последиствие би произлизало вече по необходимостъ. Така, отъ факта, че родителитъ иматъ туберкулоза не следва съ пълна необходимостъ, че трѣбва да я има и у децата: отъ туберкулозни родители може да се роди туберкулозно дете, но може да се яви и здраво дете. Връзката не е неизбѣжна (неразривна). Обаче, ако имахме по-пълни познания за онѣзи ембриологични процеси, отъ които зависи организма на потомъка, може би бихме успѣли да отдѣлимъ нѣкои такива обстоятелства и черти, присъщи на процеса на раждане дете отъ туберкулозни родители, отъ които присъстването на туберкулоза на децата би произтичало съ неизбѣжностъ. Безъ съмнение, раждането на туберкулозно дете отъ туберкулозни родители е въ всѣки отдѣленъ случай неизбѣженъ резултатъ на нѣкои обстоятелства, съпровождащи това раждане, и ако ние можехме да вникнемъ въ тия условия и си уяснимъ въ общи черти тѣхната сжщина, бихме открили и отдѣлили такава една причина, съ която даденото последиствие е въ нераздѣлна (неразривна) връзка.

Сжщо така, ако можехме по-внимателно да се вгледаме въ условията, отъ които зависи изпадането въ несъстоятелностъ на предприятията при индустриални кризи или злополуката съ работника въ даденъ индустриаленъ клонъ, щѣхме да откриемъ и отдѣлимъ нѣкои по-тѣсенъ кржгъ обстоятелства, отъ които произтичатъ по необходимостъ интересующитъ ни последиствия — фалиментътъ, нещастниятъ случай.

Значи, причината се крие въ нашето неумение да се справимъ съ въпроса, въ

¹⁾ За значението на тази уговорка вж. по-долу, въ съображенията по поводъ на индуктивнитъ методи; както тамъ ще бжде по-подробно развито, въ практиката на научната работа и въ приложението на неразривнитъ причинни връзки се прибѣгва въ известенъ смисълъ къмъ масовото наблюдение.